

Krizsa Katalin: **Közös székelymagyar / MAGYAR / Vas-megyei szavak**

ujkelet.ro/archivum/6105-olvasnk-jvoltbl-szekely-szavakat-kzlnk-rtelmeznk

ujkelet.ro/component/content/article/15-mlt-kor/6034-olvasnk-jvoltbl-szekely-szavakat-kzlnk-rtelmeznk

A felső cikk így kezdődik: „Azt követően, hogy az Új Kelet november eleji számában közöltük...”, (érdekesség, hogy az izraeli magyar hetilapunknak is Új Kelet a címe☺).

De a meglepetések csak ezután következnek.

Az alább felsoroltakat a cikkírók székely szavaknak tartják. Nem teszik hozzá (vagy nem tudnak róla), hogy ezeknek jó részét egész Magyarországon használják (**M** lesz a jelük). A kissé más alakú, de első hallásra közérthető szavakkal együtt (**M**) ez 48%. Ha hozzávesszük az **általam csak Vas-Zala megyében** (**V**), máshol nem hallott 10 szót (ettől persze máshol is ismerhetik), ez együtt 51%.

Tehát a speciálisan „székelynek” tartott szavak 50%-a első hallásra is érthető magyarul.

Elemzésemet – szokás szerint – a héber rokonszavakkal is kibővítem.

A magyarországi magyar, plusz héber szavakkal való összehasonlításból a következőket látom: 1. A székelymagyar és a Vas-Zalai vend (szlávmagyar) nyelv régebbi a magyarnál.

2. Mindhárom magyar nyelvváltozat KM-eredetű és a héber ősi protonyelvével is közös.

3. A magyarországi magyar – nyilván a Kaukázusból érkező avarok révén – újabkori déli nyelvhatást is felvett, így a valódi héberrel való kapcsolata már felfrissültebb.

További megjegyzés: a szavak csoportosításánál a gyöknyelvész ABC-t használtam: elől az összes magánhangzó, majd B/V, C/Cs, D, T, P/F, G/Gy, J, K/Ch, M, N, R, S, Sz, T/Ty, Z/ZS.

SZÉKELY-MAGYAR SZÓ	HÉBER ROKONSZÓ
üver = szakadék	ever = oldal, avirá = átkelés
übrák = favég	evrá = szárny, végtag
M iberel (über, német) = rálicitál	abír = nagyerejű, over = átmegy rajta
acsonat = csinosít	acám = erősítette, növelte
M ádomás = vásár megkötése (áldomás)	olá = áldozat
M ágál = nagyzol	agáv = udvarolt
M agyarog = magából kikelve kiabál	m'gare = ingerel (az m' csak igei előrag)
M ágos = ágafa, ráakasztani elmosott edényt	og = körbejár (ág)
M ahajt = ott, nem messze (ahun)	nincs hasonló
M i-hat-nék (inna) = szomjas	iná = kínzó (pl. szomjas)
M ejsze = talán (ejnye)	ijen = megfontolta
M állkapca = állkapocs	al = -rá, ole = emelkedik, kefec = izület
alít = olt	aláf = ráborította
alitt = sejt valamit	alató = homály
M imbolyog = tántorog	inbál = harangnyelv (himbál)
M almárium = üveges konyhaszekrény	alum = rejtett
M alamuszta = alamuszi	alum = rejtett. osze = teszi
M, V ángy = nagybácsi felesége	anog = gyengéd
M innap = ünnep	onen = varázsló
V innyani = in-ni (innya)	iná = kínzó (pl. szomjas), ani = én

eregel = bandukol (lépteit eregeti)	ereg = orsó
M áltán, áltány = herélt disznó	artanit = borbolya (mérgező)
M üsmer = ismer	isim = egyének
isinka = tükörjég	i = -talan, siná = rovátkolt
istál = szolgál	isi = személyes, tole = függ (tőle)
istirimfi = harisnya	német: Strumpfel = harisnya
M ászok = krumplitartó retesz pincében	aszuk = elfoglalt
M iszkiri = futás	iszá = késztet, aszuk = elfoglalt
össze-finyelődik = összegabalyodik	osze = teszi, pone = jobbra-balra fordul
osztováta = szövőszék	osze = tevő, elosztó, téva = állvány
M osztán = aztán, majd	<i>nincs hasonló</i>
eszterhéja = eresz	eresz = bölcső, haje = válaszfal
átbükleni = átesni (átbukni)	biká = völgy
azsag = bot, kemencébe nyúlnak vele	ezrá = segítség
M ozsonya = uzsonna	uzán = kiegyensúlyozott
M bé = be	b' = be
M bú vagy bá = igen vagy nem	mabá = arc kifejezés (a ma csak igei előrag)
M buba = baba, csecsemő	buba = baba
bábi = gyalult deszkavég (búb)	babúa = buborék
M babrás = időigényes (babrál)	bébár = hód (várat épít)
böbös = mumus	buba = pupilla (bűvöl)
böcsködik = veri a mellét	bocek = felduzzad
bucsálódik = búslakodik	bozes = szégyelli magát
M béduvad = beomlik	b' = -be, dov = medve
bodócs = éretlen gyümölcs (vadóc)	<i>nincs hasonló</i>
budunka = faveder (bödön)	m'vaded = elkülönítő (a m' igei előrag)
buftiskodik = neheztel	patis = kalapács
M bugyogtat (vizet) = megtölt	babúa = buborék
bogyán = ügyetlen (butugya)	pote = buta
bognyeső = favágó	notes = kitép (nyes)
bogrú ró = gyepre fej	<i>nincs hasonló</i>
bügyürget = ujjai közt csonbolygat?	<i>nincs hasonló</i>
M vagdaló = kendertiloló szerszám	bokéa = felhasítja
bugyurka = buborék	babúa = buborék
M bogározik = cél nélkül jár (mint a légy)	<i>nincs hasonló</i>
M bugyuta = ügyetlen (buta)	pote = buta
büh = nagy	bah = benne
M vájling = tál (vájít)	bajár = kútásó, bájit = ház
békacimpó = ebihal	beka (száj) = hasadék, comed = rácsatol

M bokály = boros kancsó	bokek = kiürít
baklat = párizik (pl. bika vagy bagzik)	bakár = marha
M vakarú = kenyértésztából pogácsa (vakaré)k)	b'kaát = szilánk, forgács
bóktalan = idétlen (nem hajol meg)	bachá = fűzfa (bókol)
böktör = durcás / gögös	bokéa = áttör
M bála = szalmaköteg	bul = termés, tömb
bélgya = vékonyabb gurítófa	baldár = futár
balakovács = juh gyapjában élősködő	bli'á = falás
M billog = jel	bul = bélyeg
bombóc, bambuc = cukorka (bombon)	<i>nincs hasonló</i>
bumnáta = tudatlan	<i>nincs hasonló</i>
binec = seb, heg	b' = be-, nauc = meg-, beleszúrt
benderész = kakasol (pénznyerő játék)	b' = -be, anud = rátett, felrakott
V bangó = hülye	b' = -be, unág = szórakozott
banka = a kisgyermeket ijesztgetik vele	<i>nincs hasonló</i>
bingyó = éretlen gyümölcs (bogyó)	b' = -be, n'giá = tapogatózás?
bünnyög = sír, siránkozik (bántott)	b' = -ban, énut = szenvedés?
M berbécs = hím juh	b'ir = barom, bocéa = elvégez
M bircsóka = szemölcs (bibircsók)	beruc = ráadás
M borvíz = ásványvíz	boer = égő (vörös), meví=vivő (a me előrag)
berdó, berdózik = csúnya verekedés	barád = jégeső, bardlasz = párduc
brigidó = sajtkészítésnél aludttejet törő	bardak = rendetlenség
bürgöli = posztó csizma	boreg = becsavar
M burján = gaz	birjon = erőszakos
M bőrmadár = denevér	b' = benn, or = bőr, m'durbán = serkentett
bernyéc = kötényre csavart öv	<i>nincs hasonló</i>
burung = bogár (be-ráng)	b' = benne, rimá = féreg N/M váltás
burungozik = veszekszik	roem = dühöng N/M hangzováltás
berreg = nyúl párosodik (rohangál)	borer = kiválogat, barát = jégeső (berreg)
borsika = boróka (tülevelű)	bérás = kefél
M boroslán = orgona fa, -virág	<i>nincs hasonló</i>
M beretva = borotva	b'=be-, irtel=lemeztelenít, burit = szappan
büszüdik = romlik (búzik)	baás = megbüdösödik
büszkürtő = popsi (búz)	b'ás = búz, k'arit = tálka
V böszme = buta	bosz = tapos, utál
bütü = sarok, oldala v.minek	béitá = rugás
M butikó = bütykös	béten = has
bütül = levágja a fa végét	butár = levágott, batrá = utolsó
bütürmec = durva (metsz)	batár = darabokra vágta, matíz = lenyesi
M bozsog = mozog (bizsereg)	bizer = szétszórta

M bizget = ingerel (birizgál)	berez = csap (be-csorgat)
vizitka = női blúz	viza = vízum (vizitelés)
bizsil = játszik a tűzzel	bozez = rabol
M bezzeg = irigységet kifejező szó	bzizá = kifosztás
M cüvek = parcellák határán fenyőbot	cok = szorongat
cucó = ló	szusz = ló
cega = kecske (cígöl, taszigál)	t'osze = teszed, csinálsz
cughúzó = szellőző ablak (cúg: tuszuga)	taász = repülés
csihán = csalán	cahúv = haragos
csalóka = fenyőtoboz	calakot = forradások (rések)
cira = krumpli, zöldség <i>csír</i> ája	icúr = kisajtolás
cirdikel = reszket (cidrizik)	<i>nincs hasonló</i>
M csürke = csibe (csürhe)	coreh = rikácsol
M degged = dagad	dagán = gabona
M derekajj = libatollal töltött	dargá = lépcső, aláj = rajtam
M dörgöl = töröl	darbán = sörte
dörgölő = konyharuha (törölni)	daróg = fokozatos
M tük = ti	atém = ti
törek = pürészerű étel	teres = szikla (törik)
M törökbúza = kukorica	tirkóvet = vegyület, buzák = elszórt
M tekenyő = teknő	<i>tachrich = burkolt (pl. a teknős)</i>
pücsi = tehén (fröccs, fejés)	puc = szór, fröcsköl
M pepecsel = babrál, matat	piapá = terjeng (pöfög)
pukét = menyasszonyi csokor (bukéta)	pkak = dugasz
M plajbász = ceruza	plájer = fogó
M pimpó = barka	pimá = tok, háj
M pemete = kemencesepű (pemzli)	pum = száj (szőrös)
M pirics = erdei ágy szénával (priccs)	porec = szétterjed
M peréda = elherdál (prédál)	pérád = felbont, szétszed
M förödik = fürdik	pérád = leválaszt
M féreg = egér	parich = törékeny
M firhang = függöny	német: Vorhang = függöny
M früstük, frustok = reggeli	német: Frühstück
porozsnak = otthagytott tojás a tyúkoknak	parszá = visszafordítás
fészi = fejsze (feszítő)	piszek = szétterpeszt
posszogatató = fűzfasíp	poszek = kitát, pszanter = zongora

M fuszujka, faszujka = bab	paszul = nyesett (vagdosott zöldbab)
M fuszékli = zokni	psziká = szétválasztás
M pizlicsáré = apró-cseprő 40	peszek = hézag, megszakítás
M feszt = mindig, örökké	paszá = elterjed
M fütő = kályha	<i>nincs hasonló</i>
M pityóka = krumpli	ptitá = szétmorzsolás (püré)
M pozdorja = kenderpor, tilolásnál	pizrom = szétszórás
fuzsitus = kapkodó	pizer = elszór
pizdirice, miszlingó = apró darabok (miszlik)	pazur = szétszórt, m'szulszál = fodros, bodros
M gebbeszt = gebed (tyúkot forráz, kopaszt)	gavá = kimúlt, kipá = kupola
gac = levágott faágak	kacá = levagdalta
M gülü = golyószemű ember	gúla = golyó
M geleszta = giliszta	goles = csúszik
gilics = korcsolya	goles = korcsolyázik
ganyé = trágya	gán = kert
M gyüngy = gyöngy	gonen = óv
M gereben = kenderfésű	goref = gereblyéz
gurucsa = gyűrött (görcs)	gir = mészkö
M garádics = lépcső	gará = levonta
M görget (dörget) = mennydörög	gargír = bogyó
M gyütő = pásztor (gyűjtő)	gijesz = toboroz
M hivu = hív	hibev = kedvel, hová = kötelesség
hőbörcsös = érdes (göcsörtös)	havurá = daganat
V hidlás = marhák alatti padló (hidas: disznók)	hoder = áthatol
hédervári = rosszféle	heder = szoba (szobára vár)
M hadarit = megkever (érthetetlenül beszél)	hadír = áteresztő
hágyázkodik = fenyegetőzve veszekedik	hadut = élesség
V hiju = padlás	hájic = válaszfal
M hájdermennkö = villám (hejderménkü)	haje = élő, vad, manod = rázás
homp = föld kiemelkedés V hupolag	<i>hámadá</i> =felállítás, po = itt, hapalá = leejtés
M V honn = itthon	hone = táborozik
M höngörít = gurít (hengerít)	honeg = táncol
hinti = erősen esik (hint)	henif = lenget
M hánytorgatózik = szemrehány	hanitá = (forgatott) múmia
hurból = ruhát visel (hordoz)	hurám = felemelt, b' - = be
M hergel = ingerel (harag)	horeg = megöli
hirikel = kapkodja a levegőt M harákol	horek = csikorog, herik = kiürít (köhög)
M hitvány = rossz	hitnaven = elsovadt

M kuvik = bagoly	kover = eltemet
keccsü = kesztyű	k'szája = kesztyű
M kecskebukázik = bukfencezik	B/P puká = akadály, P/F pníja = fordulás
M kacskaringós = kanyargós	kacuc=levágott (kacska), konchija=csigaház
M kecmereg = lassan mozog	kcat = kicsit, alig
kocor = bicska V kacor = szőlőkés	kacír = aratás, kocec = levág
küpu = borvízkút (szénsavas víz)	kefe = hab
küpu = forrás (köpő)	piká = fakadt (köp-pök: valódi gyökfordulás)
káfli = pofon (arculüt)	kofeh = üt, kafil = hasonmás (arc)
M kapircs = kis kapa (kaparts)	kaparot = szárnyas
köpörödik = összehúzódik (kuporog)	kafrá = oroszlán, kfor = fagy
M kuporog = guggol	gigit = dézsa
M kégyó = kígyó	kid = baj
M kancsi = kancsal	kunász = összehúzott
M kendő = törülköző	kanabusz = kender
kankósbarát = gyerek ijesztése kúttól (kampós)	kam = feláll, po = itt, briot = emberek
kantáros fazak = tejhordó fazék	kenet = fogó, pozer = felosztat (főz)
korcsova = szánkó (korcsolya)	kirtá = ficáncol, kircuc = vakarás
karinca = kötény	<i>nincs hasonló</i>
kurti = szvetter, pulóver (kurta)	kirtum = levágás
kasziba = csámpás	kaszul = bicegő
M küjjet = kint (kijjebb)	kijet = nyaral
kukkó = magas	kocháv = csillag
kókányol = összetákol (kókler)	kilkel = elrontotta
M kulipintyó = kis faház	kuli=az egész, pionit=kicsi nyílás (szájacska)
kulyak = ököl (kajakos)	kóah = erő
M kaláka = ingyenes közös munka	kaláhat = forgatag 200
M kámpicsorodott = szomorú	kám = az történt, pucah = összetört
kompona = kis akasztós mérleg	kám = feláll, pone = átfordul
kán = fém tejesedény (kanna)	kane = cső, kankán = kancsó
kandarodik = gömbölyödik M kunkorodik	konchia = csigaház
kiricsen = ujjatlan? pulóver (kirit-esen)	kritá = ki-, levágás
kurpuly = boglya (korpula?)	kör - p'ulá = csinálás
kerenborsózik = kerülget (körön-beres)	kerem = szőlőskert
karinca = kötény (körin-tesző)	nincs „ö”, a kör-nek nincs megfelelője
kerenta = sajt készítő (körönta)	lásd a karinca szónál
M körtöve = körte (körtve)	lásd a karinca szónál
M küsded = kisebbik kisded	k'se = hasonló mint, dida = tipegő
M koslat = járkál	kosel = botladozik

kasmatól = kutat	kas = szalma (szalmában keres)
M küsruha = zsebkendő	ruháf = lebegő
kászu = fenyőkéregből készült edény	kosz = pohár, kaszva = csésze
kaszten = fiókos ruhatartó M kaszni	kuszá = befedett, kiszán = derelye (zseb)
katyó = szilvalekvár M kotyvalék	katus = összezúzott
kota = tyúk (kotkoda)	kat'á = levágta
kótoztat = tesz-vesz	kutá = szaggatottan
kutúl = kotorászik	koter = bekerít
M kutyul = összekever	kat = nyél, fogó
kuturni = hozzányúlni M kotorászni	kutár = bekerített (kerülgette)
lebb = harag (lob)	libá = fellobbantotta
lecsi = házi papucs (cs=ts: csoszogás)	lítás = csiszolás
lecspocs = sár M locs-pocs	l' = rá, ocel = áraszt, pac = szétszór (paccs)
M lucskos = átázott	l' = rá, ocel = áraszt
lecsmeteg = vizes, sáros út M lucskos	puc = szétszór
lepcseg = összevissza beszél M lepcses	lapuf = körített
lepcsel = locsol	ocel = áraszt
lipinka = mérleghinta M libikóka	lafut = ráerősített
lepitye = káposztalepke (lepke)	lafut = ráerősített (a szárnyai)
lapótya = vastag palacsinta (lapos)	lapuf = körbecsavart
laptyánka = keletlen tészta (laposka)	lopet = hozzákapcsolt
M lájbi = mellény	nincs hasonló
lájbitépő = kocsmá	nincs hasonló
M lajtorja = létra	l' = rá, ajen = egyensúlyozott
M lamentál = elégedetlenkedik, reklamál	lemalmel = lamentál
M leánka = kislány	lán = alvó
lér = sógor (segítő)	l' = rá, ér = éber
lóradugó = hám	ole = felszálló (a ló), doeg = gondoskodó
luszt = harmat M liztharmat, növ.betegség	lausz = megrágott
letácsol = leint	l' = neki, taacumá = hatalom
leazon = lefele	nincs hasonló
M mű = mi	ánu = mi
M málélépén = sütemény kukoricalisztből	máli = töltött, lapuf = körülcavart
monyator = pásztorsegéd	mone = megszámol
M művesnap = munkanap	meví = hozó, vivő
mecsereg = részegen énekel	m' = attól, carud = rekedt, sorer = énekel
M módotlan = szegény (nem módos)	m'dusán = zsíros, hízott
M megagyal = megver (agyj neki)	nincs hasonló

V megehül = megéhezik	m' = -tól, ochel = étel
megpercen = kitörök belőle egy darab	porec = betör, áttöri
M (szleng): megken = megver	kane = rúd, kaná = bosszúálló
megriktól = gyengén megjavít	rik = üresség, hiábavalóság
megsuvad = megrészegek	suv = visszajön (hány), savuj = fogoly
megsuvaszt = megüt	sevet = vessző, sovet = megbotoz
megsiritt = megüt	séruť = kiszolgálás, sired = szolgáltatata
V megét = megmérgez	A T már Sz-re változott: eszev = fűféle (eszi)
megtatarodik = megöregszik	tat = alatt levő
M, V majorság = baromfi	m'jusáv = betelepült
makuly = makacs	m'ukás = makacs
M mulya = álomszuszék (nem érdekli)	méla = ám legyen!
mánus = óramutató	mone = számáló
M menyecske társ = sógornő	manúa = tartózkodó
monyók = ügyetlen	m'naker = kiszúrja
miánna = érte	<i>nincs hasonló</i>
montliszt = finomliszt	m'nutah = feldarabolt, lausz = rágott
M mart = víz ásta fal	morát = kitépett, lecsiszolt
M (maskara) maszkura = nevetséges figura	maszechá = álarc
maszkura = álruhások lakodalomban	maszechá = álarc, m'saker = hazudós
mosztalék = maradék	muszát = félrehúzott, m'szutár = elrejtett
M motollál = kapkod	m'taltel = ide-oda huzigál
muzsda = domboldal	<i>nincs hasonló</i>
M mozsika = zene	múzsika = muzsika
M (ki-)nyuvad = fullad	nivén = elsorvadt
V nagyüdő = vihar	natuj = kifeszített (nagy)
náprátyi = helytelen viselkedésű	nifrá = elvadult, bosszút állt
M nyeg = nyög	noek = nyög
M nekidurálja m. (belendül) = felmérgeződik	daruch = felajzott
M (sovány, gyenge): nyápic = kényes	nafog = elgyengül, nafás = tétlenkedik
M nyekereg = csikorog	noek = nyög
M (nagyanyó): nanynyó = nagymama	magyar szóösszetétel
nyüslet = járkál	nusál = kiűzött, elkegetett
nyüszköl = kínlódik M nyeszlett	niszkan = veszélyben van
nászolódik = összeszedi magát M kászálódik	nosze = felemel, visz, hord
netentók = ügyetlen (ne te ne!)	natán = otthagytá, megengedte
neteződik = figyel	<i>nincs hasonló</i>
M réce = kacsa	rác = szalad

M rodli = szánkó	redet = leszállás (lecsúszás)
M ruha = fejkendő	raháv = bő
M rokolya = szoknya	r'chulá = áru
M hecserli, peccs, seggvakaró = csipkebogyó	segem=csap, péca=seb, hacáv=korsó (lekvár)
M sujkol = tisztál a patakon (mos)	sijuf = reszelte
síkurázik = csúszkál	sikor = részeg
sirit = sodor	sir = vers, ének
M susmutyorog = sugdolózik (susog-motyog)	sosána = liliom (susog), m'taktek = motyog
sutu = tartó, tok (satu)	sit = alapzat
M szapuló = mosó	szopek = ütöget (szop)
M szekervel = szekérrrel	szochev = hurcol
M szöszmötöl = kaparászik	szász = moly
zuvatol = pletykál (zavart kelt)	ziv = zavar, zével = szemét
M zúgolódik = elégedetlenkedik	zoek = kiáltozik, zik = szélvihar
züherel = agitál	német: sichern = biztosít
zakota = rendetlenség	zik = szélvihar
304 szó. Ebből M : 80, M : 66, V : 10-2 = 154	

Ellenőrzés: a 304 magyartól eltérőnek vélt, székelynek tekintett szóból egész Magyarországon is ismernek 80-at. Kissé más alakú, de első hallásra érthető további 66. Vas-Zala megyében (de máshol is lehet, hogy ismerik). általánosan használt további 10 szó.

Érdekes mondás: Ha tyúkod nincs, ha megütöd se tojik = hiába vagdalkozol, inkább dolgozz.